

Starfsreglur

Hugverkanefndar Háskóla Íslands og Landspítala

Samþ. í háskólaráði HÍ 7. febrúar 2013. Endurskoðuð útgáfa samþ. 19. nóvember 2015.

1. Almenn

1.1. Samkvæmt lögum er eitt af hlutverkum háskóla að stuðla að sköpun og miðlun þekkingar og færni til nemenda og samfélagsins alls og þannig styrkja innviði íslensks samfélags og stöðu þess í alþjóðlegu tilliti. Hagnýting rannsókna Háskóla Íslands (HÍ) og Landspítala (LSH) er mikilvægur þáttur í þessu sambandi og skilar samfélaginu aukinni velferð og þekkingu.

1.2. Í stefnu HÍ 2011-2016 er lögð rík áhersla á árangur, áhrif og gæði rannsókna og hagnýtingu rannsóknaniðurstaðna. Í stefnunni er tilgreint það markmið HÍ að:

Verðmæti sem fólgin eru í rannsóknum háskólans verði nýtt markvisst í þágu nýsköpunar og frumkvöðla- og þróunarstarfs. Í því skyni verði m.a. leitað skipulega að hagnýtanlegum verkefnum og rannsóknaniðurstöðum og gildi nýsköpunar fléttað inn í grunn- og framhaldsnám. Stoðkerfi nýsköpunar verði eflt og samhæft og samstarf aukið við aðila utan háskólans sem vinna að hliðstæðum markmiðum.

Til að meta árangur af stefnu HÍ um rannsóknir og nýsköpun mun háskólinn m.a. nota sem lykilmælikvarða:

- Fjölda samstarfs- og þróunarverkefna með aðilum úr atvinnu- og þjóðlífi.
- Fjölda einkaleyfaumsókna, veittra einkaleyfa og sprotafyrirtækja.
- Fjölda annarra hagnýtingarverkefna (sem ekki leiða til stofnunar fyrirtækja og einkaleyfaumsókna).

1.3. Í stefnu LSH til 2016 er tilgreint það markmið að mennta- og vísindastarf sé í fremstu röð og markvisst sé unnið að nýsköpun á grundvelli þekkingar. Þá er framþróun eitt af gildum LSH sem nánar er skýrt á eftirfarandi hátt:

Menntun og vísindi eru í heiðri höfð enda hvílir starfsemi Landspítala á framþróun þekkingar og hagnýtingu hennar og á vel menntuðu starfsfólki sem byggir ákvarðanir á gagnreyndri þekkingu.

1.4. Hlutverk Hugverkanefndar HÍ og LSH markast af framangreindum stefnum og lykilmælikvörðum. Starfsreglur þessar eru til fyllingar erindisbréfi Hugverkanefndar og setja ramma um helstu störf nefndarinnar.

2. Gildissvið

2.1. Hugverkanefnd starfar bæði fyrir HÍ og LSH.

2.2. Starfsreglur þessar varða alla starfsmenn, nemendur, rannsóknarstyrkhafa sem og aðra (hér eftir sameiginlega vísað til sem starfsmanna), sem komið hafa fram með uppfinningu/nýjung sem þátt í starfi sínu og tengist tilteknu verkefni sem honum hefur verið falið eða rannsóknum sem stofnanirnar hafa haft umsjón með, óháð því hvort viðkomandi er í hlutastarfi eða fullu starfi. Sama gildir um uppfinningar/nýjungar starfsmanna sem til verða vegna notkunar á auðlindum HÍ og/eða LSH, þ.m.t. fjármunum, húsnæði, efnum, tækjum og annarri starfsaðstöðu¹. Það hefur ekki áhrif á réttindi og skyldur þessara aðila að þeir gegni störfum bæði fyrir HÍ og LSH. Hugverkanefnd gerir

¹ Undir notkun á auðlindum stofnananna fellur ekki notkun á bókasafni, aðstöðu sem er aðgengileg almenningi eða tilfallandi notkun á skrifstofubúnaði.

tillögu til rektors HÍ og forstjóra LSH um skiptingu fjárhagslegra réttinda stofnananna sem skarast þeirra á milli.

2.3. Í þeim tilvikum sem vísað er til starfsmanns gilda reglur þessar að breyttu breytanda um rannsóknateymi innan stofnananna enda algengt að fleiri en einn starfsmaður eigi þátt í uppfinningu/nýjung.

2.4. Í starfsreglum þessum merkir hugtakið uppfinning, uppfinningu sem unnt er að fá einkaleyfi fyrir samkvæmt lögum nr. 17/1991 um einkaleyfi. Með nýjungum er m.a. átt við uppgötvanir, vísindakenningar, stærðfræðiaðferðir, viðskiptaaðferðir, verkþekkingu, hönnun og annað sem ekki fellur undir hugtakið uppfinning í skilningi laga um einkaleyfi nr. 17/1991 eða telst einkaleyfishæft.

2.5. Þegar þriðji aðili veitir fjármuni eða annan stuðning til rannsókna innan HÍ og/eða LSH, skal það viðurkennt að stofnanirnar kunni að hafa stofnað til samningssambands við þann aðila sem geti falið í sér undanþágu frá starfsreglum þessum. Stofnunum ber að upplýsa Hugverkanefnd um efni samninga við þriðja aðila sem fela í sér slíka undanþágu.

3. Meginreglur

3.1. Réttur starfsmanna til uppfinninga og nýjunga fer eftir lögum nr. 72/2004 um uppfinningar starfsmanna og meginreglum vinnuréttar. Almenna reglan er sú að uppfinningamaður hefur frumrétt til hugverks þess sem hann kemur fram með. Atvinnurekandi (stofnun) getur hins vegar krafist þess að fá rétt yfir hugverki starfsmanns framseldan til sín, falli það undir gildissvið þessara reglna, sbr. grein 2.2. Fyrir framlag sitt á starfsmaður rétt á sanngjarni hlutdeild í arði af hagnýtingu uppfinningar/nýjungar.

3.2. HÍ og LSH eiga rétt samkvæmt lögum nr. 72/2004 um uppfinningar starfsmanna og meginreglum vinnuréttar á að fjárhagslega hagnýta uppfinningar/nýjungar sem falla undir gildissvið reglna þessara.

3.3. Stofnanirnar geta gert kröfu um hlutdeild í arði þegar einstaklingar, fyrirtæki og stofnanir vilja nota heiti og auðkenni stofnananna til að tengja starfsemi sína starfi þeirra. Það eru hagsmunir HÍ og LSH að heiti og auðkenni stofnananna séu notuð með réttum og viðeigandi hætti.

3.4. Þegar gerður er samningur á milli stofnunar og starfsmanns um skiptingu arðs af uppfinningu/nýjung hans, heldur starfsmaður í öllum tilvikum rétti sínum til þess að koma fram sem upphafsmaður hugmyndar og ber að geta hans sem slíks við kynningu uppfinningar/nýjungar og sölu afurða.

3.5. Starfsreglunum er ekki ætlað að hafa áhrif á hefðbundinn rétt starfsmanna til að birta t.d. bækur eða greinar. Opinber birting uppfinninga/nýjunga skal þó almennt ekki eiga sér stað fyrr en þremur mánuðum eftir að Hugverkanefnd var tilkynnt um uppfinninguna/nýjungina, nema með samþykki nefndarinnar. Í þeim tilvikum þegar HÍ og/eða LSH öðlast rétt til uppfinningar/nýjungar, skal Hugverkanefnd hafa samráð við höfunda um áætlanir fyrir birtingu.

3.6. Það er skylda starfsmanns að aðstoða Hugverkanefnd í einkaleyfis- og hagnýtingarferli uppfinningar/nýjungar enda er það hagsmunamál beggja aðila að tryggja vernd réttinda og arðsama hagnýtingu. Starfsmaður skal jafnframt upplýsa nefndina um hugsanlega hagsmunaárekstra sem kunna að vera til staðar. Starfsmanni ber að virða skuldbindingar sem leitt geta af nýtjaleyfissamningi eða öðrum samningum er varða hagnýtingu.

4. Tilkynning til Hugverkanefndar

4.1. Starfsmenn sem hafa rannsóknir sem skilgreinda starfsskyldu, samkvæmt ákvæðum laga og/eða ráðningarsamnings og namar sem stunda rannsóknir sem hluta af námi hjá HÍ og/eða LSH, skulu huga að mögulegri hagnýtingu niðurstaðna af þeim rannsóknum er þeir stunda. Telji starfsmaður að uppfinning/nýjung geti leitt af sér einkaleyfi eða að hagnýta megi þær með öðrum hætti skal hann koma upplýsingum þar að lútandi á framfæri við Hugverkanefnd. Starfsmaður skal leita álots Hugverkanefndar sé hann í vafa um hvort verkefni falli undir verksvið nefndarinnar.

4.2. Hugverkanefnd skal taka til meðferðar framkomnar upplýsingar um mögulega hagnýtingu uppfinningar/nýjungar og svara innan þriggja mánaða hvernig brugðist skuli við þeim. Það er á ábyrgð starfsmanns að gera grein fyrir fjármögnun verkefna og tryggja að þær upplýsingar sem lagðar eru fyrir nefndina séu fullnægjandi. Um trúnað við meðferð upplýsinga á þessum biðtíma fer samkvæmt lögum nr. 72/2004 um uppfinningar starfsmanna, lögum nr. 70/1996 um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins og nánari ákvæðum í samningi starfsmanns við stofnun.

4.3. Starfsmaður getur óskað eftir að öðlast rétt yfir uppfinningu/nýjung í þeim tilvikum þegar Hugverkanefnd ákveður að sækja ekki um einkaleyfi, fellur frá einkaleyfisumsókn áður en einkaleyfi er veitt eða fellur frá veittu einkaleyfi. Sama gildir ef nefndin ákveður að segja sig frá annarri hagnýtingu sem áður hefur verið ákveðin. Hugverkanefnd getur heimilað ef það er í þágu stofnananna að gefa eftir uppfinninguna/nýjungina og í slíkum tilvikum framselja eða gefa eftir alla hagsmuni sem henni tengjast. Ákvörðun Hugverkanefndar að gefa eftir uppfinningu/nýjung getur m.a. verið bundin eftirfarandi skilmálum í samningi við starfsmann:

- a) Starfsmaður endurgreiði útlagðan kostnað Hugverkanefndar t.d. vegna lögfræðiráðgjafar, einkaleyfa, samninga og aðgerða sem miða að því að gera uppfinningu/nýjung söluhæfa þegar og ef hann fær tekjur af uppfinningunni/nýjunginni.
- b) HÍ og/eða LSH fái hlutdeild í hreinum tekjum vegna uppfinningar/nýjungar (þegar endurgreiddur hefur verið útlagður kostnaður) sem kemur í hlut starfsmanns af hagnýtingu uppfinningar/nýjungar. Hlutdeild í tekjum nær einungis yfir þær tekjur sem starfsmaðurinn fær sem endurgjald fyrir uppfinninguna/nýjungina en ekki tekjur eða fjármagn sem viðkomandi hefur fengið til rannsókna og þróunar. Sá arður sem kemur í hlut HÍ og/eða LSH skal hlutfallslega skipt í samræmi við c-d lið 5.3. greinar reglna þessara.
- c) HÍ og/eða LSH fái eignarhlut í sprotafyrirtæki.

4.4. Hugverkanefnd fylgist með og aflar upplýsinga um rannsóknir og samstarfsverkefni sem HÍ og LSH og/eða starfsmenn eða namar stofnananna eru aðilar að, sérstaklega samninga er varða hugverkarétt.

5. Hagnýting

5.1. Ákvörðun um að krefjast framsals

5.1.1. Hugverkanefnd tekur ákvarðanir fyrir hönd HÍ og LSH um hvaða verkefni verða hagnýtt og með hvaða hætti.

5.1.2. Við mat á því hvort ákjósanlegt sé að hagnýta uppfinningu/nýjung skoðar Hugverkanefnd m.a.:

Afurðina

Að hvaða leyti uppfinning/nýjung sé betri en núverandi tækni

Hvort uppfinningin/nýjungin feli í sér tæknilega lausn á raunverulegu vandamáli

Markaðinn

Hvernig samkeppni sé háttáð á viðkomandi markaði

Hversu mikinn tíma og fjármagn uppfinningin/nýjungin þurfi til að komast á markað
Hversu mikill markaðs- og/eða samfélagslegur ávinningur sé
Hvort líkur séu á að hægt sé að selja/veita nytjaleyfi og þá til hvaða aðila

Hugverkaréttindi

Hvort vernda megi uppfinninguna/nýjungina með skráðum hugverkaréttindum
Hvort áþekk hugverkaréttindi hafi þegar verið skráð

Kostnað

Hversu mikið fjármagn nefndin geti lagt í verkefnið
Hvort hætta sé að kostnaðurinn verði nefndinni/aðilum ofviða

Áhættu

Hversu fljótt varan fari að skila hagnaði
Hversu lengi varan geti skilað hagnaði
Hvort betri tækni sé í sjónmáli
Hvort starfsmaður muni halda áfram að starfa að uppfinningunni/nýjunginni
Hvort nefndin búi yfir þeirri þekkingu að geta farið með málið eins langt og þörf krefur

5.2. Samningur um fjárhagsleg réttindi

5.2.1. Ákveði Hugverkanefnd að hagnýta uppfinningu/nýjung skal samningur um fjárhagsleg réttindi af hagnýtingu hugverka gerður skriflega og undirritaður af viðkomandi starfsmanni og formanni Hugverkanefndar, sem fulltrúa bæði HÍ og LSH.

5.2.2. Í samningi um fjárhagsleg réttindi er kveðið á um að hve miklu leyti starfsmaður framselur til HÍ og/eða LSH hin fjárhagslegu réttindi sem uppfinningu/nýjung tengjast. Í samningsbundnu framsali réttinda felst að stofnanirnar eignist réttindi og heimild til þess að semja við þriðja aðila um þau. Báðum samningsaðilum ber að virða réttmæta hagsmuni hins við meðferð þeirra fjárhagslegu réttinda sem samið hefur verið um, m.a. ef samningar eru gerðir við þriðja aðila.

5.2.3. Ef um er ræða rannsóknastarfsemi þar sem fleiri en einn starfsmaður er aðili máls, eða þar sem framlag nemenda og aðstoðarfólks getur skapað tilkall til hlutdeildar í fjárhagslegum réttindum, bera stjórnendur viðkomandi rannsóknar ábyrgð á því að samið sé um hlutdeild hvers og eins í mögulegum arði þegar tilkynnt er um uppfinningu/nýjung og í öllu falli áður en að samningi við HÍ og/eða LSH kemur.

5.2.4. Ef annar háskóli eða rannsóknastofnun á þátt í uppfinningu/nýjung skulu aðilar leitast við að semja um rétt til afnota á uppfinningu/nýjung og skiptingu arðs áður en að samningi við HÍ og/eða LSH kemur. Sá arður sem kemur í hlut HÍ og/eða LSH skal skipt í samræmi við 5.3. grein.

5.3. Skipting fjárhagslegs afraksturs

5.3.1. Þegar uppfinning/nýjung fellur undir gildissvið reglna þessara skal meginreglan í skiptingu arðs af uppfinningu/nýjung vera sem hér segir:

- a) Starfsmaður – 35%. Eigi fleiri en einn starfsmaður hin fjárhagslegu réttindi sem uppfinningu/nýjung tengjast, skiptast tekjur jafnt á milli þeirra, hafi ekki fyrirfram verið samið um annað. Sé um ójafna skiptingu aðila að ræða, þarf slíkt að koma fram í tilkynningu til Hugverkanefndar.
- b) Rannsóknastarf starfsmanns – 10%.
- c) Starfseining² starfsmanns – 10%.
- d) HÍ og LSH – 45% sem ráðstafað er að hluta til Hugverkanefndar samkvæmt ákvörðun rektors HÍ og/eða forstjóra LSH, eftir því sem við á.

² Með starfseiningu getur m.a. verið átt við deild, stofnun eða sérgrein (department).

5.3.2. Þrátt fyrir framangreinda meginreglu er Hugverkanefnd heimilt, við ákvörðun um skiptingu arðs af uppfinningu/nýjung, að taka tillit til annarra sjónarmiða t.d. framlags aðila til þróunar uppfinningar/nýjungar og hvernig fjármögnum starfsins (aðstaða, búnaður, tæki, starfsmenn) hafi verið háttáð.

5.3.3. Fjárhagslegur arður af hagnýtingu uppfinninga/nýjunga starfsmanna HÍ og/eða LSH greiðist til Hugverkanefndar sem síðan greiðir viðeigandi aðilum þeirra hlutdeild í arði. Sá arður af uppfinningu/nýjung sem kemur til skipta er nettóafrakstur af hagnýtingu hennar, þ.e. fjárhæð sem eftir stendur þegar kostnaður aðila af uppfinningunni/nýjunginni og hagnýtingu hennar hefur verið greiddur.³

5.3.4. Þegar fyrirtæki er stofnað um uppfinningu/nýjung sem fellur undir gildissvið reglna þessara getur Hugverkanefnd í samningi við fyrirtækið um afnot/framsal uppfinningar/nýjungar m.a. ákeðið að:

- a) Sprotafyrirtækið endurgreiði útlagðan kostnað Hugverkanefndar t.d. vegna lögfræðiráðgjafar, einkaleyfa, samninga og aðgerða sem miða að því að gera uppfinningu/nýjung söluhæfa.
- b) HÍ og/eða LSH fái hlutdeild í hreinum tekjum vegna uppfinningar/nýjungar (þegar endurgreiddur hefur verið útlagður kostnaður) sem kemur í hlut fyrirtækis af hagnýtingu uppfinningar/nýjungar. Sá arður sem kemur í hlut HÍ og/eða LSH skal hlutfallslega skipt í samræmi við c-d lið 5.3.1. greinar reglna þessara.
- c) HÍ og/eða LSH fá eignarhlut í sprotafyrirtæki. Sé endurgjald fyrir afnot/framsal uppfinningar eingöngu í formi eignarhluta skal eignarhluti HÍ og/eða LSH almennt ekki vera lægri en 10% samanlagt. Við ákvörðun á eignarhlut skoðar Hugverkanefnd framlag hvers aðila fyrir sig til þróunar uppfinningar/nýjungar og hvernig fjármögnun starfsins (aðstaða, búnaður, tæki, starfsmenn) hafi verið háttáð. Sé gert ráð fyrir framlagi frá stofnunum í formi frekari vinnu innan hefðbundins vinnutíma starfsmanns, notkun aðstöðu stofnananna eða öðrum framlögum þeirra skal samið sérstaklega um frekari eignarhlut þeirra. Rektor fyrir hönd HÍ og forstjóri LSH staðfesta með undirritun sinni samninga um eignarhald í fyrirtækjum.

5.3.5. Hugverkanefnd gerir tillögu til háskólaráðs og forstjóra LSH um sölu á eignarhlut í fyrirtæki. Hagnaði af sölu eignarhluta skal hlutfallslega skipt í samræmi við c-d lið 5.3.1 greinar reglna þessara um skiptingu fjárhagslegs afraksturs.

5.3.6. Þegar uppfinning/nýjung fellur ekki undir gildissvið reglna þessara en starfsmaður eða samstarfsaðili vill engu að síður nota nafn HÍ og/eða LSH í tengslum við uppfinningu/nýjung skal miðað við að hlutur HÍ og/eða LSH verði samanlagt 10% af tekjum þeim sem aðili kann að fá fyrir hagnýtingu uppfinningar/nýjungar. Er þá gert ráð fyrir að aðkoma stofnananna sé engin að öðru leyti. Arði skal hlutfallslega skipt í samræmi við c-d lið meginreglu 5.3.1 greinar sem tilgreind er hér að framan.

5.4. Skráning hugverkaréttinda

5.4.1. Ákveði Hugverkanefnd að öðlast rétt til uppfinningar/nýjungar leitast nefndin við að vernda uppfinninguna/nýjungina með viðeigandi skráningu hugverkaréttinda, sé slíkt álitlegt fyrir hagnýtingu uppfinningar/nýjungar. Hugverkanefnd getur eftir þörfum leitað til sérfræðinga t.d. vegna aðstoðar við gerð einkaleyfisumsókna.

³ Þessi kostnaður getur meðal annars verið vegna nýnæmisathugana, einkaleyfaumsókna og annarrar vinnu við einkaleyfaferlið, m.a. ráðgjöf og kostnað við verndun leyfis, kostnað vegna markaðsrannsókna og viðskiptasamninga við þriðja aðila og beinan rannsókna- og þróunarkostnað til að gera uppfinningu/nýjung söluhæfa.

5.4.2. Skráð hugverkaréttindi geta verið einkaleyfi, hönnun, vörumerki, yrki og höfundarréttur (í Bandaríkjunum og Kanada).

5.4.3. Hugverkanefnd metur eigi sjaldnar en árlega hvort viðhalda eigi skráðum hugverkaréttindum, þ.m.t. einkaleyfum.

5.5. Val um hagnýtingu

5.5.1. Hugverkanefnd skoðar hvort unnt sé að hagnýta uppfinningu/nýjung með því að veita nytjaleyfi eða selja hugverkið. Hugverkanefnd getur einnig mælt með því eða fallist á að fyrirtæki verði stofnað í kringum uppfinningu/nýjung þegar t.d. ekki reynist unnt að gera nytjaleyfissamning eða ekki hafa fengist skráð hugverkaréttindi. Jafnframt getur Hugverkanefnd ákveðið að fara í samstarfsverkefni með fyrirtæki, einstaklingi eða háskóla sem hefur þá sérfræðipækkingu og það bolmagn sem þörf er á. Slíkt samstarf getur leitt til nytjaleyfissamnings, stofnunar dótturfyrirtækis eða varanlegs viðskiptasambands. Hugverkanefnd hefur samráð við starfsmann um hagnýtingu uppfinninga/nýjunga en endanlegar ákvarðanir er varða hagnýtingu, þ.á m. efni samninga eru teknar af nefndinni.

5.5.2. Hugverkanefnd getur eftir þörfum leitað til sérfræðinga t.d. við að finna ákjósanlega nytjaleyfishafa og fá aðstoð við gerð samninga er tengjast hagnýtingu uppfinningar/nýjungar.

5.5.3. Formaður Hugverkanefndar ritar undir nytjaleyfissamninga og samninga um sölu hugverks fyrir hönd HÍ og/eða LSH. Fjárhagslegur arður sem til verður af sölu hugverks og nytjaleyfissamningi skiptist milli aðila samkvæmt 5.3. grein reglna þessara.

6. Túlkun og breytingar á starfsreglum

6.1. Það er ábyrgð Hugverkanefndar að túlka starfsreglur þessar og sker nefndin úr í vafaatriðum sem upp kunna að koma og varða starfsemi nefndarinnar.

6.2. Hugverkanefnd skal að jafnaði endurskoða starfsreglur þessar á þriggja ára fresti og telji hún þörf á breytingu skal nefndin gera tillögu þar að lútandi og leggja fyrir háskólaráð og forstjóra LSH til staðfestingar.